

obešanje razbojnika Cefizlja. Tomaž ostari, zet mu ne privoščiči pijače – v tem delu zgodbe avtor ponovi motiv z začetka: tako kot se je Tomaž pošalil s smrtjo, se sedaj zet norčuje iz njega; zato Tomaž izpusti smrt iz soda. Končna podoba zaokroža zgodbo in ji daje globlji pomen: starca Tomaž in Sitar čakata na smrt in pojeta. K pesmi pritegne še smrt, ki ima vedno zadnjo besedo. Dialoško zgradbo, značilno za dramo, ohranja besedilo *Deklica vojak*, zgodba o bratcu in sestrici, ki srečno živita na gradu in se veselita življenja, dokler nekega *grdega dne* ne odide bratec Gregec, na vojsko. Vesti o Gregčevi smrti sestrici Alenčici nosijo ptice, toda ona jim ne verjame, dokler k njej kot sel ne prileti krokar. Alenčica zasede Gregčevo mesto in premaga Turke. Baladnost še poudarjajo krokarjeve besede, da je imel Gregec *tako dobre oči*, ter verzna forma besedila, paralelizmi in kontrasti. Zanimiva prenovitev pravljíčnega klišeja je zaznavna v zgodbi *Papagaj kralja Matjaža*: v njej Matjaž ni prikazan kot junak, pač pa kot kockar in kvartopirec. Potem ko ga Turki večkrat izzevoje, se odpravi na boj, a ga ujamejo in zaprejo v ječo, kjer z vezirjevo sestro Lejljo kocka za zemljo. Domov se vrne po sedmih letih, toda kmalu se dogovori za kvartopirski turnir z nemškimi grofi (v dvorani pod Uršljo

goro). Pripoved je oblikovana kot niz spominov kraljevega papagaja, ki opravlja tudi službo poveljnika kraljevih koštrunov. V njegove spomine je vključenih več elementov, ki presegajo sporočilnost mladinske proze, npr. izjava, da kralji zapirajo hudobne pesnike, ali oznaka, da sta papagaj in njegova sestra doživela *anagnorezis*. Zadnja pripoved je *Desetnica*, pravljica o usodi desete hčerke, ki še najbolj dosledno ostaja navezana na izročilno motiviko odhoda desete hčerke od doma (pogača s prstanom, prenočevanje pod drevesi, vrnitev na poroko najstarejše sestre, materina zavrnitev, desetnično usmiljenje).

Večina Fritzovih besedil črpa svojo snov iz mitoloških prvin (nastanek človeka, boj junakov, nadnaravne sile v podzemlju). Značilni za njegovo obdelavo te snovi sta inovacija vzorca in aktualizacija sporočila. Kadar je tovrstna intenca po čim širšem pomenskem polju besedila preočitna, mladinsko besedilo izgubi svoja žanrska določila. Kljub temu pa je Fritzova zbirka »zgodb« zanimiva za vse, ki se sprašujejo, kaj vse lahko »pokrije« oznaka mladinska književnost.

In seveda, kaj se v današnjem času dogaja s pravljíčnimi motivi, vilinskimi bitji, desetnicami.

Igor Saksida

NEMŠKA NAGRADA ZA MLADINSKO KNJIŽEVNOST 1996

Po ustaljenih kriterijih (glej *Otrok in knjiga* št. 42 str. 73–80) so v letu 1996 za nagrado Deutscher Jugendliteraturpreis izbrali 4 dela, 3 prevode in eno izvirno delo v nemščini švicarskega avtorja.

Med slikanicami se po mnenju žirije odlikuje avtorska slikanica *Feuerland ist viel zu heiß!* (Ognjena deželja je vse prevročja!) Švedinje Anne Höglund, ki je že ob

izidu požela polno pohval. Besedilo in slike se medsebojno igrivo in zabavno dopolnjujejo in nastane nenavaden potopis. Deklica Stina Strenstump leži na divanu in potuje po atlasu, kamor jo nesejo misli (na primer na Sierra Madre, na Rdeči trg v Moskvi, v puščavo Gobi...), in pri tem doživlja divje pustolovščine (kot šesteroroka boginja se na primer kopa v lotosovem rib-

niku). S prekipevajočo domišljijo izsanja potovanje okrog sveta. Dekličin predstavniki svet je na ravni znanih stereotipov, slike pa jih razbijajo z zabavnimi in teatralno drastičnimi domislicami. Stil je navidezno naiven, parodira otroške risbe, figure in pokrajine so zgovorno barvite, zreducirane na osnovne oblike učinkujejo groteskno. Z nekonvencionalno kompozicijo in vrhunsko dovršenostjo slikanica presega v tej zvrsti običajne umetniške dosežke.

Knjigo za otroke *Als die Welt noch jung war* (Ko je bil svet še mlad) je napisal Švicar Jürg Schubiger. To je zbirka 40 zgodb za otroke od 8. leta naprej. V njih je govora o vseh mogočih rečeh (o nebu, zemlji, stvarih, živalih, imenih, čarovnijah...) v mlademu svetu, ko se je bilo treba življenja šele učiti. Nič v tej knjigi ni predvidljivo, vsekakor ni takšno, kot bi iz lastnega poznavanja pričakovali. Vsebinski pestrosti ustreza različnost načina pripovedovanja, ki je vsekozi umirjeno, a se preliva od resnega do humorističnega, celo absurdnega, prese- neča z nenavadnimi obrati, ustvarja lestvico najrazličnejših razpoloženj. Bralce suggestivno spodbuja k lastnemu pripovedovanju. Besedilo spremljajo ilustracije Rotraut Susanne Berner, ki je znala ujeti duha tega večplastnega sveta realnosti in fantazije, tako se »besedilo in slika združujeta v literarno dragocenost«, knjiga v celoti učinkuje, kot da je ulita iz enega kosa.

Iz švedščine je prevedena knjiga za mladostnike *Winterbucht* (Zimski zaliv), napisal jo je Mats Wahl. Roman o mladostnikih v velikem mestu je filmsko nape- ta pripoved z družbeno aktualno proble- matiko (mladinski kriminal, spopadi med politično raznorodnimi skupinami, social- na diferenciacija). Temnopolti šestnajstlet- nik John-John, ki živi v Stockholmu, priza- deto govori o svojih doživetjih, iskanju sa- mega sebe, svojih sanjah in izgubljenih ilu- zijah. Rad bi ubežal iz okolja, v katerem je zrasel, v središču pripovedi je njegova lju- bezen do dekleta iz zgornjega družbenega razreda, ki živi onstran zaliva. V zalivu se

dogaja marsikaj, med drugim John-John poleti s svojim prijateljem reši otroka pred utopitvijo, drugič beži po ledu pred sku- pino desno radikalnih zasledovalcev. Ro- man je poln dogodkov in dialogov, razvi- harjen, ustrezno obdobju odraščanja, in psihološko prepričljiv.

Nagrajena stvarna knjiga za otroke *Rot, blau und ein bißchen Gelb* (Rdeče, modro in malce rumeno) je prevedena iz norveščine. Avtorja Björn Sortland (bese- dilo) in Lars Elling (ilustracije) sta si nalo- žila, da otrokom približata likovno umet- nost 20. stoletja. Dela pomembnih avtorjev iz tega obdobja predstavi deklica Oda. Medtem ko njen stric v galeriji razlaga od- raslim moderno umetnost, se sprehodi po veliki stavbi (pravzaprav išče stranišče) in se fantazijsko sreča z umetniki, vstopa v njihove slike, pokramlja v nekaterimi in Pollock ji dovoli, da paca z rdečo in modro barvo ter jima doda nekaj rumene. Ilustra- cije dopolnjujejo besedilo tako, da ob vsa- kem slikarju, s katerim se sreča deklica (na primer Cezanne, Warhol, Picasso in dru- gi), ilustrator naslika prizor v značilnem slogu posameznega ustvarjalca.

Posebno nagrado za leto 1996 je za ce- lotni opus dobil pisatelj in ilustrator PAUL MAAR. Vsestranski ustvarjalec je po pok- licu akademski slikar in je bil likovni pe- dagog. Pisal je najprej za odrasle, trideset let že ustvarja za otroke oziroma mladost- nike. Njegov zajetni opus obsega pripo- vedi, romane, radijske igre, gledališke igre, slikanice. Najbolj priljubljena figura je ko- mično fantastični Sams, ki je nastal iz be- sedne igre. Maar dobro pozna vsakdanje življenje otrok, njihove želje in sanje. Otro- kom in mladostnikom priznava njihove po- sebnosti ter podpira njihove potrebe po samostojnosti in lastnih življenjskih zasno- vah. V svojih knjigah jim nevsiljivo svetuje, kako naj se odločajo za prave želje, kako naj premagujejo strahove, prevzemajo ma- le in velike izzive vsakdanjika, pa tudi, ka- ko se je mogoče znajti v razvojnih krizah, brez katerih ne more noben otrok odrasti.

Ustvarjal je realistična in fantazijska dela. Po zelo osebnem načinu izražanja je nezamenljivo prepoznaven. Njegova fantastika je tako nenavadna, da je pravzaprav enkratna v nemški otroški literaturi. Veliko svojih knjig je sam ilustriral in tako ob be-

sedilih ustregel otroškim generacijam, ki si želijo slik, a jih tudi znajo gledati. Njegove knjige so prevedene v celo vrsto jezikov in je zanje prejel številne nagrade.

Darja Kramberger

ŠVEDSKI INŠTITUT ZA MLADINSKO KNJIŽEVNOST (Svenska barnboksintitutet, Stockholm)

Švedski inštitut za mladinsko književnost je dokumentacijski in informacijski center za mladinsko književnost (tukaj je mišljena književnost tako za otroke kot za mladino) na Švedskem in za švedsko mladinsko književnost v tujini. Ustanovili so ga leta 1965, deluje pa od leta 1969. Inštitut je organiziran kot ustanova s petimi udeleženci, to so: mesto Stockholm, ki ga predstavlja Mestni knjižnični odbor, Zveza švedskih založnikov, Stockholmska univerza, Sekcija mladinskih pisateljev pri Zvezi švedskih pisateljev in Zveza švedskih ilustratorjev. Predsedujočega imenuje vlada, ki tudi v glavnem financira dejavnosti inštituta. Za dodatno podporo skrbi mesto Stockholm in okrajni svet. Od leta 1989 je inštitut pod nadzorom Kraljeve knjižnice. Kot določa ustanovna listina, so temeljne naloge inštituta, da:

– zbira, popisuje in hrani knjige za otroke, tiskane na Švedskem in, kolikor je mogoče, tudi švedske knjige za otroke, prevedene v druge jezike,

– ustvari znanstveno in referenčno knjižnico za objektivni in neomejen študij mladinske književnosti na Švedskem,

– si prizadeva za razširjeno izobraževanje in raziskovalno delo na področju mladinske književnosti.

Švedski inštitut za mladinsko književnost nudi usluge raziskovalcem, študentom, založnikom, novinarjem, pisateljem, ilustratorjem in vsem, ki jih poklicno ali kako drugače zanima mladinska knji-

ževnost. Inštitut nima dejavnosti za otroke.

Daleč največjo skupino uporabnikov predstavljajo študenti z univerz, učiteljišča itd. Raste tudi število novinarjev, založnikov in drugih skupin strokovnjakov.

Inštitut je nastanjen v središču Stockholma in ima knjižnico, odprto za javnost, in ločeno čitalnico.

Leta 1990 so osebje inštituta sestavljali direktor, tajnik-informator, dva bibliotekarja, knjižničar in tajnik. Od leta 1989 je odprto tudi delovno mesto (ne za polni delovni čas) literarnega pedagoga, specialista za mladinsko književnost v vzgoji. To delovno mesto financira zasebna fundacija, ki jo je ustanovila Astrid Lindgren. Prva direktorica inštituta je bila Mary Orvig, ki jo je leta 1983 nasledila Sonja Svensson.

Dokumentacija

Temelj dela inštituta tvorita dve ločeni knjižni zbirki:

Zbirka knjig za otroke vsebuje knjige za otroke, ki so izšle na Švedskem, in sicer izvorna švedska dela in dela, prevedena v švedščino. Od leta 1967 dalje je zastopana celotna švedska produkcija, tudi doba od 1930 do 1967 je skoraj popolno zastopana. Zaloge iz let pred 1930 in še posebej pred 1900 so se zelo dopolnile v 80-ih letih po zaslugi številnih velikodušnih daril. Zbirka knjig za otroke vsebuje tudi prevedena dela švedskih avtorjev.